

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางกระแสการแข่งขันในสังคมยุคปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเป็นหลัก ส่งผลให้วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านจิตใจได้รับผลกระทบสังเกตได้จากปริมาณคนที่มาทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรมการปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญบุญในเทศกาลงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีจำนวนลดลงอย่างน่าใจหาย แม้แต่จำนวนของกุหลาบตรที่ประสงค์จะบรรพชาอุปสมบทก็น้อยลง บางวัดก็อาจมีปัญหาความขัดแย้งกับชุมชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีพอ ก็อาจจะทำให้ปัญหายิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ยากที่จะแก้ไขให้กลับมาสู่สภาวะการณ์ที่ดีเหมือนเดิมได้

เจ้าอาวาสในฐานะเป็นผู้นำของวัด ควรมีภาวะผู้นำและหลักในการบริหารงานที่ดีพอ จึงจะสามารถนำพาวัดและบุคลากรภายในวัดให้ไปสู่เป้าหมาย คือ ความเจริญรุ่งเรือง หรือความสำเร็จได้ในที่สุด เพราะว่าพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับผู้นำเป็นอย่างมาก มีปรากฏในพระไตรปิฎกดังข้อความต่อไปนี้ว่า “เมื่อฝูงโคขำน้ำไป ถ้าโคจาดู่งไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโค จาดู่งไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป้นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป้นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้น ก็จะประพฤติไม่เป้นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้น ก็เป้นทุกข์ เมื่อฝูงโคขำน้ำไป ถ้าโคจาดู่งไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจาดู่งไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป้นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้น ก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้น ก็อยู่เป้นสุข”<sup>๑</sup>

การปฏิบัติตามหน้าที่ในงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ถือเป็นภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ที่ควรปรับประยุกต์ใช้ควบคู่กันกับพรหมวิหาร ๔ ที่แสดงออกด้วยเมตตา ทำให้มองเห็นแง่ดีของบุคลากรในวัดและผู้ที่เจ้าอาวาสเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ และจดจำไว้ เพื่อที่จะใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณา จะทำให้เจ้าอาวาสเปิดใจกว้าง รับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตา ทำให้เจ้าอาวาสส่งเสริมให้คนทำงาน มีโอกาสพัฒนาความรู้

---

<sup>๑</sup> อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖.

ความสามารถ จนได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น และอุเบกขา จะทำให้เจ้าอาวาสมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษ โดยรู้เท่าทันคน<sup>๒</sup>

เจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีผลงานการบริหารวัดที่โดดเด่น และประสบความสำเร็จในการทำงานคณะสงฆ์เป็นอย่างดี ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุมาจากการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ควบคู่กับการทำงานคณะสงฆ์นั่นเอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การบริหารงานของเจ้าอาวาสให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นนั่นเอง

## ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับบทบาทภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

## ๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ พรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับบทบาทภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอย่างไร

## ๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

### ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากหนังสือ เอกสาร ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

<sup>๒</sup> พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **มณีแห่งปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๔๓.

#### ๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาในประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท, ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสตามบทบาทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

#### ๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เท่านั้น

#### ๑.๔.๔ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มประชากรในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็น ๔ กลุ่ม จำนวน ๒๕ รูป/คน ได้แก่

๑. พระสงฆ์ จำนวน ๑๕ รูป ได้แก่ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ ๑ รูป เจ้าคณะอำเภอ ๑ รูป เจ้าคณะตำบล ๖ รูป และเจ้าอาวาส ๗ รูป
๒. ไวยาวัจกร ๕ คน
๓. ผู้นำชุมชน ๕ คน

### ๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

**ความสัมพันธ์** หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะร่วม ที่มีลักษณะที่สื่อถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกันของหลักธรรมหรือสิ่งตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป

**พรหมวิหาร ๔** หมายถึง หลักธรรมของผู้เป็นใหญ่หรือผู้นำ ประกอบด้วย ๑) เมตตา-ความรักใคร่เอ็นดู ความปรารถนาดี ๒) กรุณา-ความสงสาร ปรารถนาให้พ้นจากทุกข์ หรือปัญหาอุปสรรคต่างๆ ๓) มุทิตา-ความพลอยยินดีเมื่อมีผู้ได้ดี ประสบความสำเร็จ และ ๔) อุเบกขา-ความเที่ยงธรรม ยุติธรรม ตั้งอยู่ในธรรม ไม่เอนเอียงด้วยอคติ ๔

**ภาวะผู้นำ** หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ งานปกครอง งานศาสนศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานศึกษาสงเคราะห์ และงานสาธารณสงเคราะห์

**เจ้าอาวาส** หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับการผู้รับผิชอบภาระและธุระของพระศาสนาในวัดนั้นๆ ในฐานะผู้นำสูงสุดของแต่ละวัด มีอำนาจหน้าที่ปกครองพระภิกษุสามเณรที่เป็นฝ่ายบรรพชิต รวมถึงคฤหัสถ์ผู้อาศัยอยู่ในวัดนั้นๆ ด้วย ในที่นี้หมายถึง เจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

### ๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์”นี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ สำหรับนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

### (๑) เอกสารที่เกี่ยวข้อง

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)** กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำคือคุณสมบัติของบุคคล เช่น สติปัญญาความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามหลักธรรมภาวะผู้นำ คุณสมบัติของบุคคล เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประประสานกันและกันไปสู่จุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามธรรม

**ประไพ ประดิษฐ์สุขถาวร** ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร ๔ และสังคหัตถ์ ๔ ว่า คนมีน้ำใจหรือมีใจเอื้อเฟื้อ คือบุคคลที่มีคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรม ๒ หมวด คือ พรหมวิหาร ๔ และสังคหัตถ์ ๔ ซึ่งแยกออกจากกันไม่ได้ในภาคปฏิบัติ เพราะคนที่มีน้ำใจช่วยสร้างสรรค์สังคม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จะมีหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมพื้นฐานภายในจิตใจ และมีสังคหัตถ์ ๔ เป็นคุณธรรมภายนอก ที่พึงแสดงออกตามหลักธรรมสงเคราะห์ หรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี<sup>๓</sup>

**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)** ทรงเรียบเรียงหนังสือชุดรวมธรรมะ ตอนที่ว่าด้วยพรหมวิหาร ๔ สามารถสรุปความได้ว่า “พรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจของพรหม คือ ผู้ใหญ่ หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ ดังนี้ ขั้นแรก ให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์ บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตา ซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้น เมื่อได้เห็นหรือได้ยิน หรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อน ก็ปฏิบัติช่วยเหลือบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณา ซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้น ครั้นได้เห็นเขามีสุข ไม่มีทุกข์ ก็พลอยยินดี และเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำต่อไป ก็อุเบกขา คือ ดูอยู่เฉยๆ”<sup>๔</sup>

**พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร ๔ ในหนังสือ มณีแห่งปัญญา ตอนคุณธรรมสำหรับนักบริหาร สามารถสรุปใจความได้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ เพราะเมตตา ทำให้นักบริหารรู้จักมองเห็นแง่ดีของเพื่อนร่วมงานและจดจำไว้ เพื่อที่จะใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณา จะทำให้นักบริหารเปิดใจกว้าง รับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตา ทำให้นักบริหาร ส่งเสริมให้คนทำงาน มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น และอุเบกขา จะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษ โดยรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน<sup>๕</sup>

**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตแบบหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ นอกจากนี้ พรหม

<sup>๓</sup> ประไพ ประดิษฐ์สุขถาวร, *คุณธรรมพื้นฐานเรื่องมีน้ำใจ*, (กรุงเทพมหานคร : งามครุ, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

<sup>๔</sup> สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), *รวมธรรมะ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๙.

<sup>๕</sup> พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *มณีแห่งปัญญา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๔๓.

วิหาร ยังมีความหมายที่สามารถแปลอีกในหนึ่งว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม, หรือธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมหรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่<sup>๖</sup>

## (๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

**พระครูไพศาลสุทธานุรักษ์ จรณสมปโน (เถาะรอด)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปาง จังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) พระภิกษุที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม มีความคิดเห็นต่อ การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ บริหารการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอลำปาง จังหวัดลพบุรี ไม่แตกต่างกัน แต่พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหาร การปกครองคณะสงฆ์ โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ แตกต่างกัน ๒) ปัญหาในการปกครอง คณะสงฆ์ คือ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา ความรู้ความสามารถ ในการบริหารและจัดการงานภายในองค์กร จึงควรจัดการอบรมพระภิกษุ สามเณร ให้ศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติมและควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ อีกทั้งควรทำงานอย่างมีระบบเป็น แนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดย การใช้ความรู้ความสามารถของบุคคลากรให้เต็ม ศักยภาพ พัฒนาบุคคลากรให้มีความประพฤติที่ เรียบร้อยดีงามตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง รวมทั้งการยกย่อง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบในกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไป<sup>๗</sup>

**พระครูโชติพัฒนานุยุต (อุทัย ดีหาญ/สิริจันท)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารของพระสังฆาธิการ ในเขตตำบลโพธิ์ทอง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจูงใจและเชื่อมสัมพันธ์กับบุคคล ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้กระทำหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามประสงค์ เพื่อให้บรรลุประโยชน์ ส่วนรวม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ได้ตั้งไว้ ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารมีลักษณะ เป็นจุดศูนย์รวม คือสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ร่วมงาน โดยเป็นผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถในการ ทำงาน รู้จักความเมตตา รู้จักตนเองและผู้อื่น มีความกรุณาต่อผู้ร่วมงาน ประกอบด้วยมุทิตา และมี อุเบกขา รู้กาลเวลาที่เหมาะสม รู้จักระเบียบ กฎเกณฑ์และโครงสร้างของสังคม และพบว่าคณะสงฆ์ในเขต ตำบลโพธิ์ทองได้นำหลักพรหมวิหาร มาปรับใช้ในการปกครองโดยใช้หลักเมตตาต่อผู้ใต้ปกครองทั้ง

<sup>๖</sup> พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

<sup>๗</sup> พระครูไพศาลสุทธานุรักษ์ จรณสมปโน (เถาะรอด), “การปกครองคณะสงฆ์โดยการประยุกต์ใช้หลัก พรหมวิหาร ๔ ของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปาง จังหวัดลพบุรี, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก.

บรรพชิต และฆราวาส ยึดหลักกรุณาต่อเพื่อนร่วมงาน ประสานสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เมื่อสมาชิกประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็พลอยยินดีสร้างความเบิกบานในคราวมีเรื่องมากระทบ

**พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภาทปญโญ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒) ในด้านภาวะผู้นำ เมื่อจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม พระภิกษุที่มี อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางบาลีที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน ๓) ปัญหาส่วนใหญ่ของเจ้าอาวาสแต่ละวัด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวัดและชุมชนใกล้เคียงอยู่ในระดับปานกลาง และทำแบบเชิงรับอยู่ที่วัดเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ขาดการรับทราบข้อมูล และปัญหาที่แท้จริง เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ไม่มีนโยบาย และการวางแผนที่ชัดเจน ขาดการทำงานเป็นระบบมีเครือข่าย ซึ่งต่างวัดต่างทำ และที่สำคัญคือ ขาดบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะสนองงานด้านการพัฒนาแต่ละด้าน <sup>๙</sup>

**พระมนัส อคฺคธมฺโม (ก้อนใหญ่)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒) เพศ ระดับการศึกษาของครูผู้สอน ไม่มีผลต่อความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน แต่อายุและประสบการณ์สอนของครูผู้สอน มีผลต่อความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน <sup>๑๐</sup>

**สibtารวจโทหญิง ธมณัญญ์ พายจะเป๊ะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ : กรณีศึกษาข้าราชการทหาร สังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของข้าราชการทหารในสังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ โดยภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้คือ อูเบกขามากที่สุด รองลงมาคือหลักเมตตา หลักมูทิตา และหลักกรุณาตามลำดับ <sup>๑๑</sup>

<sup>๙</sup> พระครูโชติพัฒนานุยุต (อุทัย ดีหาญ/สิริจันท), “การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารของพระสงฆ์ การ ในเขตตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก.

<sup>๑๐</sup> พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภาทปญโญ), “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก.

<sup>๑๑</sup> พระมนัส อคฺคธมฺโม (ก้อนใหญ่), “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก.

<sup>๑๒</sup> สibtารวจโทหญิงธมณัญญ์ พายจะเป๊ะ, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ : กรณีศึกษาข้าราชการทหาร สังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเห็นความสำคัญของพรหมวิหาร ในฐานะที่เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ หรือผู้นำขององค์กรแต่ละองค์กร สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานกับทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรอื่นๆ ที่จะแปรไปเป็นคุณภาพของงาน หรือการปฏิบัติงานนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักบริหาร สามารถนำเอาไปปรับประยุกต์ใช้ให้ทำงานอย่างสำราญ และงานสำเร็จด้วยดีได้

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเห็นแนวคิดหรือหลักวิธีการทำงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อนำไปประยุกต์กับการทำงานและการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อวัดระดับขีดความสามารถของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นหัวข้อการวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ ได้เป็นอย่างดี

## ๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลทั้งจากข้อมูลเอกสาร และข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

### ๑. ขั้นรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

#### ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยแบ่งออกเป็น ๒ คือ

ก) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ข) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### ๒) รวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยแบ่งออกเป็น :

ก) การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน ได้แก่ ๑) เจ้าอาวาส จำนวน ๗ รูป ๒) กลุ่มพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน ๘ รูป ๓) ไวยาวัจกร จำนวน ๕ คน ๔) ผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน

ข) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่เป้าหมาย ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามโดยการสังเกตจากผลงาน วิธีการทำงาน จากการพูดคุยสนทนากับบุคคลแวดล้อม ถึงวิธีการทำงานของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายว่า มีการปฏิบัติงานคณะสงฆ์ในแต่ละด้านเป็นอย่างไร มีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการปฏิบัติงานด้วยหรือไม่ อย่างไร

### ๒. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ มาแตกออกเป็นประเด็น ต่างๆ โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลออกเป็นประเด็นๆ ตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง และแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันของข้อมูลแต่ละอย่าง แต่ละประเภท

### ๓. ขั้นนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอข้อมูล โดยการเขียนรายงานวิจัยเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์

#### ๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร ๔ กับบทบาทภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์